

zelf kunnen doen om hun stempel op de werkelijkheid in Indonesië te drukken'.

Hij zegt dat ik zijn naam gewoon kan noemen, hij staat toch al op de zwarte lijst van de Indonesiërs. Iedereen staat daarop die zij een gevaar vinden voor de eenheid van de staat. Giay staat ook op het netvlies van binnenlandse en buitenlandse kerken en organisaties voor mensenrechten. Met hem zal niet zo snel iets gebeuren. Anders is dat voor de naamloze Papoea's die, onttrokken aan het oog van de wereld, binnen datzelfde systeem moeten zien te overleven.



Kokend hete stad

Indonesië is nu een mondiale speler, in een wereld die weinig meer gemeen heeft van de wereld zoals die was toen de Nederlanders in 1949 de macht overdroegen. De straten van Jakarta waren het eerste wat ik van Indonesië zag. Een heksenketel van beeld en geluid, van uitlaatgassen en razende brommertjes, een wirwar van lijven die meestal niet op elkaar botsen, ook al zijn daar 1001 gelegenheden voor. Jakarta is een kokend hete stad met meer dan elf miljoen inwoners, die onder al dat gewicht in rap tempo wegzinkt in de Stille Oceaan. Op Borneo wordt de nieuwe hoofdstad Nusantara uit de grond gestampt, waar 20.000 leden van de Dayak-stam plaats voor moesten maken.

In Jakarta viel de avond vroeg en snel, in een oogwenk verdween de zon achter een decor van wolkenkrabbers. In de schemering dansten de schimmen van handelaars in fluorescerend snoep, flesjes water en sigaretten. Vleermuizen scheerden laag over de trottoirs. Uit het niets klonk de bedwelmende oproep tot gebed uit de grootste moskee van Zuidoost-Azië. Nog licht verdwaasd van de jetlag voelde het alsof ik in een scene van The Matrix was beland, in een simulatie van de echte wereld.

Midden op het Vrijheidsplein lichtte het Nationale Monument op, in de volksmond 'de laatste erectie van Soekarno'. De spitse toren prikt 132 meter de lucht in. Het monument moet herinneren aan 17 augustus 1945, toen Soekarno samen met Hatta de onafhankelijke republiek Indonesië uitriep. Onder in het monument vertellen diorama's met poppetjes, boten, vlaggen en vliegtuigen de geschiedenis van

Indonesië. Overdag verdringen schoolkinderen zich voor de vitrines, als een witte reus torende ik boven hen uit. Hele families streken neer op de koele marmeren vloer, voor even ontsnapt aan de kokende hitte van de stad.

Laatste kolonie

Ik telde de diorama's waarin Nederland voorkomt: 17 van de 46. Zonder uitzondering gaan ze over opstanden en oorlogen tegen de Nederlandse overheersers, niets over het heil dat de kolonisators zeiden te brengen. De diorama's laten zien hoe de huidige machthebbers over hun land denken: als een glorieuze republiek die zich heeft ontworsteld aan 350 jaar koloniale overheersing. Van Sabang tot aan Merauke, was de gevleugelde uitdrukking van Soekarno. Het eilandenrijk moest dezelfde grenzen hebben als het vroegere Nederlands-Indië, de rood-witte Indonesische vlag moest wapperen van de meest westelijke stad Sabang in Atjeh tot aan de meest oostelijke stad Merauke in West-Papoea. Voor Atjeh en West-Papoea was dat helemaal niet vanzelfsprekend. Zij wilden geen deel zijn van de nieuwe republiek. Ze wilden hun eigen staat.

**In ijtempo stoomde Nederland vanaf de jaren vijftig een
klasse Papoea's klaar om de nieuwe staat te gaan leiden.
Alleen is die staat er nooit gekomen.**

In een van de diorama's stellen de Indonesiërs zich voor als de bevrijders van West-Papoea, dat toen nog Irian Jaya heette, het vroegere Nederlands-Nieuw-Guinea. Niets over de Melanesische stammen die verspreid langs de kust, diep in het oerwoud en hoog in de bergen het enorme eiland bewoonden. Zij moesten niets van de Indonesiërs hebben. Nederlands-Nieuw-Guinea was in 1949 buiten de machtsoverdracht van Nederland aan Indonesië gebleven. Het was onze laatste kolonie in de Oost, waar een onafhankelijke staat in het verschiet lag, waar de inwoners met hulp van de Nederlanders zich aan het voorbereiden waren op zelfbeschikking en waar alle nationale symbolen al voorhanden waren. De vlag, het volkslied, de munt. In ijtempo stoomde Nederland vanaf de jaren vijftig een klasse Papoea's klaar om de nieuwe staat te gaan leiden. Alleen is die staat er nooit gekomen.

Ecotoerisme

In de schaduw van het Nationaal Monument sprak ik Kyra, een vrouw van 32 uit West-Papoea. Tussen strak in het pak zittende Indonesiërs en weelderig geklede dames vielen we in het restaurant met z'n tweeën uit de toon. Zij de enige Papoea en ik de enige westerling. Met opgetrokken schouders en timide blik gaf ze half

fluisterend onze bestelling op aan het gepoederde Indonesische meisje van de bediening. Kyra's leven verloopt zoals het verloopt door de draai die de geschiedenis op deze eilanden in de Stille Oceaan nam.

Ze kwam naar Jakarta om te werken voor een Australische ngo, maar wil zo snel mogelijk terug naar West-Papoea. Het liefst wil ze kleinschalig ecotoerisme opzetten in het dorp waar ze vandaan komt, aan het Sentani-meer. Maar er is niemand in het dorp die zo'n project draaiende zou kunnen houden. Zij is de enige die is gaan studeren. 'Ik heb mezelf bevrijd uit het patriarchaat dat onder Papoea's heel sterk is.' Vrijheid betekent voor haar: gratis gezondheidszorg en onderwijs voor alle Papoea's, zodat ze in vrijheid kunnen beslissen wat zij met hun land en hun leven willen. 'Zonder opleiding missen ze de kennis en inzichten om goede beslissingen te nemen. Als iemand met een zak geld langskomt, denken ze dat het een goed besluit is om hun land te verkopen. Maar het is geen goed besluit, ze verliezen alles'.



Papoease lente

De Franciscaanse pater en socioloog Theo van den Broek woont al vijftig jaar in Jayapura. Hij maakte het schrikbewind van Soeharto mee, de kortstondige 'Papoease lente' onder Habibie en de harde repressie van de presidenten die na hem kwamen. In zijn beginjaren vloog hij met kleine vliegtuigjes naar afgelegen dorpen in de hooglanden waar nog geen wegen naartoe liepen. In de lentejaren zette hij in alle vijf de bisdommen van West-Papoea een Secretariaat voor Gerechtigheid en Vrede op, om de ogen van de parochies te openen voor de schending van mensenrechten. Sinds 2005 is hij onafhankelijk adviseur voor ngo's en kerken in West-Papoea. In 2001 was hij samen met Benny Giay als onderhandelaar betrokken bij de gijzeling van twee Belgische journalisten in de hooglanden.

Aan het einde van het gesprek zegt hij: 'je moet weg uit dit hotel, je springt hier te veel in het oog.'

Ik spreek Theo van den Broek, een kwieke man van 80, in de lobby van het hotel waar ik mijn intrek heb genomen. Twee jaar geleden vroeg het tijdschrift Journal of

waar ik mijn intrek heb genomen. Twee jaar geleden vroeg het tijdschrift Journal of Indonesian Society hem om de situatie in West-Papoea in het jaar 2022 te beschrijven, 'maar om 2022 te begrijpen, moet je beginnen bij 2018.' Twee gebeurtenissen zetten destijds een kettingreactie in gang die tot op de dag van vandaag gevoeld wordt: eind 2018 vermoordde het Nationale Bevrijdingsleger West-Papoea (TPNPB) in Nduga zestien wegwerkers en in augustus 2019 braken rassenrellen op Java uit, die oversloegen naar West-Papoea. De rellen volgden op de arrestatie van een groep Papoease studenten die de Indonesische vlag had bezoedeld en ontploften nadat Indonesische soldaten op straat Papoea's hadden uitgescholden voor aap.

Van den Broeks belangrijkste conclusie: in reactie op deze gebeurtenissen verstevigde Indonesië systematisch zijn militaire greep op West-Papoea. Duizenden soldaten stuurden ze naar dorpen en steden, waar ze nog altijd gelegerd zijn. Gewelddadige incidenten tussen het Indonesische leger en de vrijheidsstrijders komen steeds vaker voor, 70.000 mensen uit Nduga sloegen voor het geweld op de vlucht. De trend uit die jaren, zegt hij, zet zich onverminderd voort. Voor de toekomst ziet hij twee zwarte scenario's: het geweld escaleert of de Papoea's, moegestreden, geven de strijd op.

Aan het einde van het gesprek zegt hij: je moet weg uit dit hotel, je springt hier te veel in het oog. Zodra ze doorhebben wat je hier komt doen, zetten ze je het land uit. Meteen de volgende dag verhuis ik naar een missiehuis in een buitenwijk van Jayapura, in een achterafstraatje verscholen achter palmbomen.

Dit is het tweede deel van een serie van Hannah Zwaluw over West-Papoea. Lees ook het eerste deel, 'Vrijheid of de dood in West-Papoea'. Deze serie kwam tot stand met steun van Fonds Bijzondere Journalistieke Projecten en Free Press Unlimited.

MEER OVER

MACHT

 DELEN

VRIJ NEDERLAND